

פרק ראשון

על הנבחן לענות על אחת מן השאלות 1-2, ועל אחת מן השאלות 3-6.

1. א. (1) שני הדיברות הראשונים נאמרו מפי ה' ועל כן הם מנוסחים בגוף ראשון, ואילו יתר הדיברות נאמרו מפי משה ולכן מנוסחים בגוף שלישי. דוגמא: אנוכי ה' אלוקיך – גוף ראשון, לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא – גוף שלישי (כל תשובה נכונה אחרת תתקבל עם דוגמא)
- (2) חמישה דיברות ראשונים מוסברים באריכות ומנומקים, חמשת האחרונים קצרים ואין בהם התייחסות לחטא ועונש. חמש הראשונות – בין אדם למקום, חמש האחרונות – בין אדם לחברו. מצוות העוסקות במחשבה, דיבור ומעשה. מצוות עשה מול מצוות לא תעשה. [כל חלוקה מבוססת – תתקבל].
- ב. (1) הציווי הוא להאמין בה' שמשגיח על העולם. [רמב"ן: בורא את העולם]
- (2) הקב"ה "מציג" את עצמו לפני השומעים [אברבנאל]. זו ההתגלות הראשונה והיחידה מסוגה שאירעה לעם ישראל כציבור. יש להבהיר לכל אחד מן הנוכחים כי הוא שומע את קול האלוקים.
- ג. (1) דרך אחת דיבור ישיר עם אלוקים דרך שניה באמצעות נביא.
- (2) במעמד הר סיני ה' דיבר ישירות עם בני ישראל, ואחרי המעמד משה מעביר את דברי ה' לעם.
2. א. (1) חובת האמירה ונוסח האמירה בעת הבאת הביכורים.
- (2) משבעת המינים.
- ב. (1) האדם ייחס את הטוב בחייו לעצמו ולא לה'.
- (2) הבאת הפירות הראשונים והטובים ביותר מחנכת את האדם שהטוב שיש לו הוא מאת ה'.
- ג. (1) אברהם, משום שהוא נולד בארם.
- (2) כדי להדגיש שהארץ לא הייתה שייכת לאברהם אבינו כירושה מאבותיו אלא היא ניתנה לו ולזרעו מאת ה'.
3. א. (1) כל ציטוט מתאים יתקבל – פתח תפתח – צדקה. והעבט תעביטנו – הלוואה.
- (2) לא להיות שקועים בענייני כספים, לבטל את העול שיש ללווה כלפי המלווה ולעניי כלפי העשירים, העולם שייך לה' ואין לאדם בעלות מוחלטת עליו. לצמצם פערים כלכליים.
- (3) שלא להלוות סמוך לשנת השמיטה משום שהחוב יישמט והוא יפסיד את כספו.
- ב. בפסוק ד' מובטח שלא יהיו עניים, אך לפי פסוק י"א תמיד יהיו עניים בארץ. היישוב והשכר תלוי בשמירת המצוות – אם ישמרו מצוות לא יהיו עניים אלא בעם אחר, ואם לא ישמרו, יהיו עניים בעם ישראל.
- ג. (1) איסור עבודה בקרקע, פירות הפקר.
- (2) מכיוון שאם האדם לא עיבד את שדותיו אין לו אמצעים לשלם את חובותיו ולכן חייבים לשמוט את החוב בשנת שמיטה.
4. א. (1) רוצח בשגגה – אין כוונה מוקדמת להרוג, אין שנאה בין הרוצח לנרצח.
- רוצח במזיד – יש שנאה בין הרוצח לנרצח, יש כוונה ותכנון לרצוח (הרוצח אורב לנרצח).
- (2) לאפשר לרוצח בשגגה להימלט לעיר המקלט, לתת את הרוצח במזיד ביד גואל הדם – כל פסוק מתאים יתקבל.
- ב. "יש הורג בשגגה והעלמה גמורה" – גולה לעיר מקלט וניצל מגואל הדם. מכיוון שלא התכוון להרוג זוכה בהגנה של עיר המקלט.
- "ויש הורג, ותהיה השגגה קרובה לאונס" – פטור מגלות לעיר מקלט. מכיוון שהוא דומה לאונס וזו שגגה גמורה, הוא פטור מן העונש שלא עיר המקלט.
- "ויש הורג בשגגה, ותהיה השגגה קרובה לזדון" – עיר מקלט לא קולטת אותו, מכיוון שהוא אשם במוות, הוא אינו זכאי להגנת עיר המקלט.
- ג. מכיוון שהרוצח בשגגה גרם למוות הוא נענש בעונש שקרוב למיתה ויש בו צער גדול – עליו להתרחק ממשפחתו ולחיות בין זרים. כדי שקרובי המשפחה של הנרצח לא יראו את הרוצח בקרבתם.

5. א. (1) עמלק ניצל את חולשת ישראל במדבר ופגע בו בהפתעה.
(2) עם ישראל ישב לבטח בארץ ולא יהיו לו מלחמות עם יתר האומות.
- ב. (1) אדם שנכנס לאמבט רותח אמנם הוא נכוה ממנו, אך הוא קירר את המים לבאים אחריו.
(2) שהוא גרם לעמים האחרים לא לפחד להילחם בישראל.
- ג. להשמיד את בני העם העמלקי ואת רכושם.
6. א. (1) שופטים – "לא תטה משפט, לא תכיר פנים ולא תקח שחד" "ושפטו את העם משפט צדק"
בעלי הדין – "צדק צדק תרדף"
מי שממנה את השופטים – "שפטים ושטרים תתן לך"
(2) לאכוף את פסיקת הדיינים.
- ב. לרדוף צדק בין אם יש בכך הפסד או רווח לאדם, או: לרדוף צדק תמיד במשך חיי האדם – פעם אחר פעם, א: להדגיש את חשיבות העניין.
- ג. (1) לרחם על העני; לא לבייש את העשיר.
(2) כי הדין צריך להיעשות על פי הצדק ולא על פי שיקולים אחרים. א: ערך הצדק בדין עולה על ערכים אחרים.

חלק שני

על הנבחן לענות על שתיים מן השאלות 7–9.

7. א. (1) חיזוק בדק הבית של בית המקדש. בעקבות הפעולה התגלה ספר התורה
(2) ירושלים תחרב, אך יאשיהו לא יראה בחורבנה של ירושלים.
(3) יאשיהו עושה הישר בעיני ה' ולכן ה' מרחם עליו.
- ב. (1) מדובר בספר תורה מיוחד שכתב משה רבנו.
(2) הפסוק מתאר גלות. על פי מלבי"ם, יאשיהו ראה בכך סימן או רמז שהוא עתיד לגלות.
- ג. בשני המקרים הפורענות חורבן ירושלים או קריעת הממלכה נדחית בדור ולא תתרחש בימי המלך שמתבשר על הפורענות. שלמה זכה להקלה בזכות דוד אביו.
8. א. פסוקים י'–י"ג – המקום: בית המקדש; לפני מי: כל העם; התוצאה: העם מדווח לשרים והשרים מבקשים לשמוע את תוכן המגילה.
- פסוקים יד'–י"ח – המקום: בית המלך; לפני מי: השרים; התוצאה: חוששים ומחליטים להעביר את הדברים למלך.
פסוקים כ'–כ"ד – המקום: חצר המלך; לפני מי: המלך ושריו; התוצאה: המלך קורע את המגילה ושורף אותה.
- ב. (1) לתעד את דברי הנביא על מנת להציל מפורענות, אולי יעורר הדבר את העם לשובה. א: ירמיהו בכלא, כתיבת דבריו תוכיח בעתיד שהוא נביא אמת.
- (2) נדרש זמן לכתוב או שחיכו להזדמנות מתאימה להקריא אותה ובגלל הצום נאסף העם בירושלים וקיבוצו בעיר היה מועד מתאים לקריאתה.
- ג. יאשיהו קרע את בגדיו ואמר לעם לחזור בתשובה. יהויקים קרע את המגילה ושרף אותה ולא פחד ולא קרע את בגדיו ולא שב בתשובה. יאשיהו פנה לנביא מיוזמתו, יהויקים רדף את הנביא
מן ההשוואה ניתן ללמוד על צדקתו ואמונתו של יאשיהו מחד ועל רשעותו של יהויקים מאידך.
9. א. (1) הארץ כולה חרבה ושוממת.
(2) הגויים שמחים במפלת ישראל ולועגים לישראל – כל ציטוט מתאים יתקבל, כגון "האח ובמות עולם למורשה היתה לנו" (פסוק ב').
- ב. (1) זאת ארץ שפוגעת או מזיקה ליושבים בה – עמי כנען ועם ישראל גלו ממנה.
(2) ה' מגלה את מי שחוטא בארץ ישראל, הוא נישל את עמי כנען מפני ישראל והגלה את ישראל מפני שחטאו.
- ג. (1) הארץ פוגעת בחוטאים.
(2) עם ישראל יושב בארצו והארץ נותנת את פרותיה. כל תשובה נכונה תתקבל.

חלק שלישי

על הנבחן לענות על שתיים מן השאלות 9-11.

10. א. (1) לבנות בית לה' בירושלים.
(2) קורא ליהודים לעלות לארץ ולבנות את בית המקדש; מצווה על מי שלא עולה לתת נדבה לעולים; נותן את כלי המקדש לעולים.
- ב. חלק מן העם עלה ולא כולו – מספר השבים המוזכר בפסוקים הוא נמוך; חלק מכלי המקדש הוחזרו על ידי כורש – הרשימה של כלי המקדש אינה כוללת את כלי המקדש המרכזיים.
11. א. (1) קברי אבות היו חשובים בתרבות הפרסית ולכן הוא הזכיר זאת כדי לשכנע את המלך או שהוא מבקש להבהיר למלך שאין בכוונתו לשקם את ירושלים כדי למרוד.
(2) פסוק ב: המלך רואה שנחמיה אינו במצב רוח טוב וחושש שהוא זומם משהו נגדו.
פסוק ו: המלך שואל את נחמיה לכמה זמן הוא רוצה לצאת לארץ-ישראל.
(3) תגובת נחמיה לשאלה בפסוק ב' היא – עיר אבותיו חרבה. תשובתו לשאלה בפסוק ו' – נחמיה מבטיח למלך שיקצוב זמן לחזרתו.
- ב. (1) אווירה מתוחה וחשדנית – המלך חושש שנחמיה זומם למרוד בו ונחמיה מפחד שהמלך יחשוד בו.
(2) נחמיה אמיץ לב מוכן להסתכן שהמלך יחשוד בו במרידה למען הצלת ירושלים. לנחמיה יש חוכמה מדינית והוא מנסח את בקשתו באופן שהמלך עשוי לקבלה ומזכיר שירושלים היא עיר של קברות אבותיו.
12. א. (1) שעבוד הבנים והבנות; השדות ניתנו בערבון ונלקחו מהם; לוקחים הלוואות כדי לשלם מיסים.
(2) הם לא מקפידים על דיני התורה – החזרת משכון וריבית.
- ב. (1) נחמיה דורש מן העשירים לוותר על החובות. מבסס את דרישתו על מצוות שמיטת כספים.
(2) הוא שומט בעצמו את החובות שחייבים לו – משמש דוגמה אישית.